

UPPLYSNINGEN eller 'Förnuftets tidsålder'.

Bakgrund

- **Förnuft och vetenskap underminerar den gamla samhällsordningen**
Naturvetenskapliga revolutionen under 1600-talet (t ex Newton m fl). Vetenskapen gav inget stöd för t ex att samhällsordningen var inrättad av Gud. Tänkte man förnuftigt kunde inte ståndssamhället och den enväldiga kungamakten legitimeras genom att det var Guds vilja.

- **Borgarna kräver politiskt inflytande och stöder vetenskapen**
Den ekonomiska utvecklingen mot mer marknadsekonomi och kapitalism. Därigenom fick borgarna allt större betydelse ekonomiskt. De stod för inkomster till staten i form av skatter och tullar men de *saknade politiskt inflytande* och de var utestängda från de högsta ämbetena i staten. Borgarna såg också, liksom tidigare, fördelar med ett mer förnuftigt tänkande och en utveckling av vetenskap och teknik.

Nu tillkom dessutom nya yrken som läkare, jurister, journalister och lärare samt bokhållare och disponenter i gruvnäringar och manufakturver. Dessa grupper ingick ofta inte i något stånd alls. Vidare fanns alltfler icke-adliga ämbetsmän i förvaltningen. De ville alla ha politiskt inflytande, de ville *omskapa samhällets politiska system*.

Upplysningens tre F: förnuft, frihet och framsteg

- ***Framstegstanke och optimism***

Med förnuftets och vetenskapens hjälpskulle människorna få det bättre rent materiellt (ökad levnadsstandard). Men då måste de upplysas dvs lära sig hur jordbruk och andra näringsgrenar kan moderniseras och hur t ex nya maskiner fungerar.

Till framstegstänkandet och det moderna hörde också krav på ett mänskligare (humanare) samhälle, bland annat avskaffande av livegenskap och barbariska straff. Man ville ha ökad religiös tolerans samtidigt som många upplysningsförfattare var kritiska mot kyrkan.

- ***Ökad politisk frihet***

Generellt var man emot kungligt envælde och feodala orättvisor (undantag Voltaire: upplyst despoti). Makten skulle utgå från folket. Med folket avsåg man dock egentligen medelklassen. Så långt som till krav på demokrati gick man inte (dock talade Rousseau om folk- eller 'allmänviljan').

Maktdelning och konstitutionalism (Locke, Montesqieu). Tanke- åsikts- och yttrandefrihet samt religionsfrihet. Enligt *naturrätten* har människan rätt till liv, frihet och egendom.

- ***Ekonomisk frihet***

Avskaffa medeltida regleringar för handel, hantverk och industri. Ekonomisk liberalism dvs privat ägande, näringsfrihet och fri konkurrens (Adam Smith)

Upplysningens frihetskrav såväl politiskt som ekonomiskt motsvarar helt enkelt den *tidiga liberalismen*.